

De Groene Gids

Afdelingsblad van IVN Ede, Nummer 2022 - 4

In memoriam Ab van der Linde

Over paddenstoelen en vogeltrek

Een nieuwe column en achterop de kinderpagina

Jouw nieuwe verrekijker koop je bij: Natuurgadgets.nl

Ook voor:

- Veldgidsen
- Zaklampen
- Loepen
- Bushcraft
- Vleermuisdetectors
- Scouting
- Wandelen
- Cadeautjes
- en nog veel meer ...

Bel 0318 - 260001 voor een afspraak (Wolfheze)

Wij ontvangen je graag in onze sfeervolle ontvangstruimte - ruime keus in alle prijsklassen

Dealer van o.m. Barr & Stroud, Bresser, Bynolyt, Eschenbach, Kowa, Meopta, National Geographic, Vortex

Gegevens over IVN Ede

BESTUUR

Voorzitter: vacant. voorzitter@ivn-ede.nl

Secretaris: Mathilde van Ravensberg, 06-44251306
secretariaat@ivn-ede.nl

Overige leden:

Truus van Otterloo, 0318-621059,
truusvanotterloo@tiscali.nl

Dico Wijma, 06-23612002, dicowijma@hotmail.com

De financiële administratie wordt verzorgd door Michiel
Sytsma, penningmeester@ivn-ede.nl

ERELEDEN van de afdeling

Joke Veltkamp

GEGEVENS

Postadres: Diedenweg 96, 6717KV Ede

Ledenadministratie: voor alle mutaties (adreswijzigingen,
wijziging rekeningnummer, aanmelden of opzeggen van
een lidmaatschap): [ivn.nl/contact](https://www.ivn.nl/contact)

Website: <https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-ede>

Webmaster: Joost van Meeteren,
webmasterivnede@gmail.com

CONTRIBUTIE (per 1 januari 2023)

Lid: standaard € 25,00 (extra bijdrage mag)

Huisgenoot lid: standaard € 12,50 (extra bijdrage mag)

(Alleen mogelijk in combinatie met een betalend lid)

Vrienden/donateurs dragen bij via bankrekening:

NL 54 INGB 0000 9515 88 t.n.v. IVN Afdeling Ede

De minimum bijdrage bedraagt € 12,50

WERKGROEPEN

Scholen:

Joke Veltkamp, 0317-420703, gewoonjokev@gmail.com

Truus van Otterloo, zie bestuur

Jeugdclub:

Ineke Jansonius, 0317-413884,

bosvriendjes.ivnede@gmail.com

Vogels:

Hans Westendorp, 0318-418465,

vogelwerkgroep.ivn.ede@gmail.com of

j.g.westendorp@kpnmail.nl

Natuurfotografie:

vacant

Flora:

Wiebe Verbaan, 0318-611947, w.verbaan1@chello.nl

Natuurgidsen:

Christ Elsten, 0318-413797, christelsten@planet.nl

WELKOM NIEUWE LEDEN:

Wim van Kloppenburg, Wageningen

Hetty van der Stoep, Wageningen

Pieterneel Luning, Bennekom

Bram van Veldhuisen, Ede

Cor Scholten, Ede

De redactie wenst u fijne feest
dagen en een goed nieuw jaar

De Groene Gids

IVN Ede - 2022-4

Van het Bestuur

Medio september reisden we met een gezellige groep IVN'ers af naar de Botshol. Ons jaarlijks ledenuitje leverde een interessant kijkje op in dit moeras- en veengebied aan de bovenkant van de Vinkeveense plassen. Samen natuur beleven, eerst in een roeiboot en later klimmend over hekjes en slalomtussen het riet, is verbindend. Voor wie dit gezamenlijke natuurmoment gemist heeft, schrijf 22 april 2023 vast in je agenda! We komen bij je terug met een mooi programma.

Natuur beleven doe je samen op z'n best. Daar hield Ab van der Linde, voormalig coördinator van de fotowerkgroep, ook van. Ons bereikte het trieste bericht van zijn overlijden. We wensen zijn familie veel sterkte toe. Het komend jaar hebben we veel activiteiten op de agenda staan. We zijn trots op het goed gevulde activiteitenprogramma dat je bij deze gids vindt. Al deze activiteiten binnen de vereniging zijn alleen mogelijk door de vrijwilligers die zich met veel liefde en plezier inzetten. Hier past een diepe buiging en een dik DANKJEWEL.

Van de Redactie

Herfst is een romantisch seizoen. Het palet in kleuren breidt zich uit van de groentinten van de zomer naar rood en oranje geel. De warme chocomel wordt uit de kast gehaald, en maakt niet alleen de persoon maar ook het gesprek een stuk warmer. Er is zo veel te zien, ruiken en beleven. Dit was ook goed te merken aan de kopij. Wij hebben weer veel mooie stukken gekregen waarmee wij deze editie van de Groene Gids hebben kunnen samenstellen. En dat is goed nieuws.

Helaas is er minder leuk nieuws. Ons redactielid Cornel van Leeuwen heeft zich teruggetrokken uit de redactie. Hij had een andere voorstelling bij het redactiewerk. Wij willen Cornel bedanken voor de inbreng in de periode waarin hij als redactielid meegewerkt heeft.

Door het vertrek van Cornel bestaat de redactie nu uit drie leden. Wij zouden graag ons drietal aangevuld zien met een vierde persoon. Mocht je belangstelling hebben ons te helpen dan horen wij dat graag. Bij belangstelling of vragen zien wij graag je bericht in onze redactiemail: redactie.gg@gmail.com

Beste Schrijvers, uiterste datum voor inleveren kopij: 1 februari 2023

Auteursinstructie:

1. Kopij inleveren vóór sluitingsdatum via email: redactie.gg@gmail.com
2. Tekst in doc of docx, maximaal 2000 woorden (vier kolommen)
3. Foto's apart in jpeg of png.
Elke foto neemt een plaats in van 100 woorden
4. In het algemeen geeft een mix van één foto op 250 woorden het meest evenwichtige beeld. Dus 5 tot 6 foto's in een artikel van vier kolommen.
Foto's zijn niet verplicht.

Inhoud

- 4 In memoriam Ab van der Linde
- 5 Over contributie
- 5 Paddenstoelen
- 6 Trekvinders
- 7 Markante paddenstoelen
- 7 Vogeltrek
- 9 Werkgroep Otterlo
- 11 De Herfstles
- 12 Jaarlijks uitje IVN Ede
- 13 Gierzwaluw en geloof
- 14 Natuurgidsenopleiding
- 14 Planten en hun naam 8
- 15 Column

Foto's voorblad

Boven: Tiny Griffioen

Onder: Natuurgidsenopleiding

Colofon

Redactie:

Remieke Niermeyer

Nancy Beenken

Corine Klapwijk

vacature

Vormgever:

Leo Klapwijk

Redactieadres:

Remieke Niermeyer, 0318-630638,

redactie.gg@gmail.com

Kopij vóór 1 februari 2023

Auteurs zie de auteursinstructie

De Groene Gids is het contactblad van IVN Ede en verschijnt vier maal per jaar.

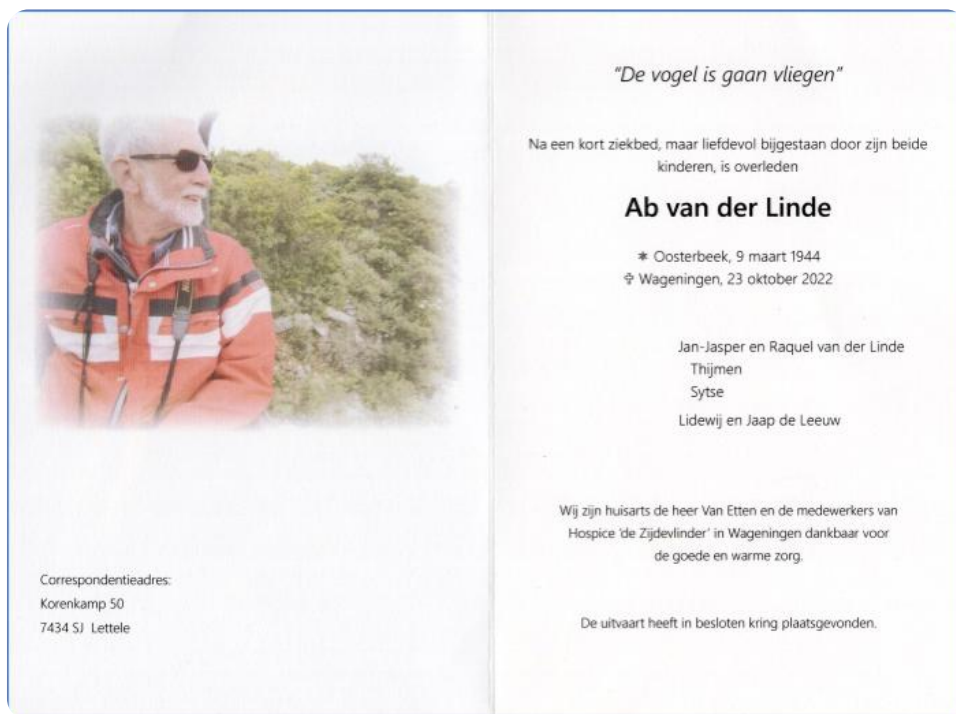
De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen al dan niet te plaatsen, in te korten of aan te passen.

Drukker: Editoo B.V. te Arnhem

In Memoriam Ab van der Linde

AUTEUR: WIM MÜLLER

Hij was tot maart dit jaar een actief en zeer gewaardeerd lid van de werkgroep natuurfotografie en coördineerde de activiteiten van deze werkgroep. Hij moest hiermee stoppen wegens naar zijn zeggen 'fysieke problemen.' Vanaf medio september is zijn gezondheid hard achteruitgegaan en werd hij liefdevol opgenomen in Hospice De Zijdevlinder in Wageningen. Daar is hij in aanwezigheid van zijn beide kinderen overleden. Hij is 78 jaar geworden. Wij zullen zijn liefde voor de natuur, fotografische kennis en rustige uitstraling missen.

Terugblik op samenwerking met Ab

AUTEUR: JOOST VAN MEETEREN

Terugblikkend heb ik goede herinneringen aan de samenwerking met Ab als gezamenlijke coördinatoren van de werkgroep Natuur bij de Camera Club in Wageningen.

Ik had me aangemeld als coördinator maar had als voorwaarde dat ik het niet in mijn eentje wilde doen. En plots diende Ab zich aan om het samen vorm te geven. Daar was ik wel erg blij mee.

Twee seizoenen hebben we het volgehouden, van 2013 tot 2015.

In de tussentijd kwam Ab al bij de fotogroep van IVN Ede en hij had daar positieve verhalen over. In 2017 ben ik lid geworden van IVN en zo heb ik me op enig moment gemeld bij Ab om mee te gaan doen in de fotogroep. De jaren dat ik hem heb meegemaakt nam Ab z'n taak als coördinator heel serieus.

Ab wist heel veel van fotografie, in het bijzonder van analoge en digitale fototechnieken. Daar kon hij interessant over vertellen.

Toen kregen we die bizarre twee jaren corona waarin weinig kon. We zijn in die periode 2 keer, geloof ik, met een groepje op pad geweest. Dat was een aardige onderbreking tussen de lockdowns.

Ik vond het jammer dat Ab begin dit jaar moest besluiten om te stoppen met het coördinatorschap. Het was mij een genoegen om Ab mee te maken.

Verhoging contributie voor leden en huisgenootleden

Per 1 januari 2023 wordt de contributie voor leden en huisgenootleden van IVN Ede verhoogd. De leden hebben hiermee ingestemd op de laatste Algemene Ledenvergadering, gehouden op 9 juni 2022. Met deze verhoging volgen we het landelijk advies van IVN Nederland. De contributie voor leden gaat naar minimaal €25,00 per jaar (was € 24,00). De contributie voor huisgenootleden gaat naar € 12,50 (was € 2,50). Met deze laatste verhoging gaan we naar het bedrag dat IVN Nederland al langere tijd adviseert voor huisgenootleden.

Van beide bedragen dragen we een substantieel deel af aan IVN landelijk dat wordt besteed aan natuureducatieprojecten, ondersteuning van de afdelingen en de uitgave van het magazine Mens & Natuur. Het andere deel komt ten goede aan IVN Ede. We danken jou bij voorbaat voor je trouwe financiële steun!

Paddenstoelen . . .

. . . ZE VERRASSEN JE ALTIJD WEER

AUTEUR: TINY GRIFFIOEN

Op 8 oktober hadden wij (Piet en Tiny) weer onze jaarlijkse paddenstoelenexcursie in het Edese bos, samen met Frits Storm en 3 aspirantgidsen, Alma, Roos en Tim. Het is ieder jaar weer een verrassing wat er zal staan. Zo ook dit jaar. Het is gebruikelijk om altijd eerst voor te wandelen om de route te bepalen en te kijken wat de goede plekken zijn.

Er waren grote verschillen met de andere jaren te zien. Wat erg opviel was dat er in de beukenbossen, in het strooisel er onder, nauwelijks paddenstoelen te zien waren. Andere jaren zagen we altijd de roodbruine slanke amaniet en de gele knolamaniet.

Meestal ook de mooie beukenrussula's en verschillende melkzwammen.

Gele knolamaniet

foto: Tiny Griffioen

Waarom zagen we zo weinig paddenstoelen in het beukenbos?

De droogte van afgelopen jaren heeft zijn uitwerking laten zien. Vooral op de hoge zandgronden zakt de regen, die in het voorjaar valt, snel weg in de grond.

Wat wel duidelijk is, dat vooral de paddenstoelen, die samenleven met de bomen, achteruitgaan en als gevolg daarvan de gezondheid van de bomen. Behalve de droogte is vooral de stikstofdepositie van invloed.

Na 2 weken hebben we in het beukenbos toch weer gele knolamanieten gezien en ook de roodbruine slanke amaniet. Er was in die weken veel regen gevallen.

De gele knolamaniet is een zwak giftige paddenstoel met een afhangende ring en een grote ronde knol aan de basis van de steel. Hij lijkt veel op de vliegenzwam, ook een amaniet. De gele knolamaniet, soms licht groenig, wordt nog wel eens verwisseld met de dodelijk giftige groene knolamaniet.

Het zijn mycorrhiza-paddenstoelen die samenleven met de bomen door de schimmeldraden die rond de worteltopjes van de bomen zitten. De bomen krijgen water, voedingsstoffen en bescherming en de paddenstoelen suikers. Die paddenstoelen dragen er voor een groot deel aan bij, dat de bomen gezond blijven.

Wat er veel was te zien, waren de paddenstoelen op dood hout: de saprophyten ofwel de opruimers in de natuur.

Wel drie soorten elfenbankjes: het gewone elfenbankje, het ruig elfenbankje en het fopelfenbankje.

Het fopelfenbankje heet zo omdat het plaatjes heeft aan de onderkant in plaats van gaatjes, zoals de andere elfenbankjes.

Fopelfenbankje

Foto's: Tiny Griffioen

Grote bloedsteelmycena

Verder zagen we o.a. veel witte bultzwammen, helmmycena's, grote bloedsteelmycena's (de steel scheidt na beschadiging bloedrood sap af), stobbezwasmetjes en de valse hanenkammen, die wel goed tegen de droogte kunnen.

Valse Hanenkam

Foto's: Tiny Griffioen

Ijssvingertjes

Ook slijmzwammen (behoren niet bij de schimmels) waren er, heksenboter en het ijssvingertje. Het ijssvingertje, dat op oud hout zit, was heel mooi bij het voorwandelen, maar een paar dagen later helaas alweer bijna verdwenen. Sommige paddenstoelen leven maar heel kort en andere

juist weer jarenlang. Zoals de doolhofzwam, een prachtige paddenstoel die je aan de onderkant moet bekijken. Een schitterend doolhofachtig patroon is daar te zien.

Doolhofzwam

en onderkant

Foto's: Tiny Griffioen

Wat ook opviel was dat er bij de parkeerplaats dit jaar veel grote inktzwammen te zien waren, in allerlei stadia en ook de inkt, die eruit liep, was goed waar te nemen. Vroeger werd het gebruikt voor het schrijven met een kroontjespen.

Ook de mooie orangerode stropharia op houtsnippers, was er voor het eerst te zien.

Voor volgend jaar op 7 oktober staat er alweer een paddenstoelenexcursie in de agenda en laten we ons weer verrassen.

Trekulinders...

... DIT NAJAAR IN ONZE OMGEVING

AUTEUR: SANDER PRUIKSMA

Trekvogels zijn bij de meesten van ons wel bekend. Met name in het najaar kunnen grote groepen zwaluwen, lijsters en vinken gezien worden, bijvoorbeeld op De Driberg waar leden van onze vogelwerkgroep al jaren actief zijn om ze te tellen. Ieder jaar in oktober is er zelfs een speciale internationale trekvogelteldag om meer aandacht te geven aan dit bijzondere fenomeen.

Minder bekend is dat er ook vlinders zijn die grote trekbewegingen maken. Amerikaanse natuurseries besteden nog wel eens aandacht aan de monarchvlinder. Een grote roodzwarte vlinder die helemaal vanuit Noord-Amerika wegvliegt om de winter massaal door te brengen in een bepaald gebied van Mexico.

Met massaal bedoel ik dan, met miljoenen tegelijk. Erg spectaculair.

Minder bekend is dat er ook in ons land vlinders zijn die enorme afstanden afleggen. Zo komen eind mei de distelvlinders in ons land tevoorschijn. Wist u dat ze dan een reis achter de rug hebben vanuit Marokko of Zuid-Spanje? Het gamma-uiltje is een redelijk bekende dag-actieve nachtvlinder, die ook vanuit die contreien onze kant op komt. Het is bijna niet voor te stellen dat zulke fragiele beesten dus kennelijk in staat zijn om de Pyreneeën of Alpen over te steken.

De generatie atalanta's die half augustus tevoorschijn komt, trekt zich terug naar zuidelijke oorden. Als je er op let dan zie je het: om de paar minuten vliegt er eentje voorbij. Je zou bijna denken dat het steeds dezelfde is. Zelf heb ik dit jaar enkele opvallende waarnemingen gedaan die ik graag met jullie deel.

Walstropijlstaart

Foto: Sander Pruiksma

Op 23 juli ontdekte ik in mijn tuin een walstropijlstaart. De nachtvlinderfamilie van de pijlstaarten (Sphingidae) heeft een aantal zeer opvallend grote leden en dit is er een van. Vanuit Zuidoost-Europa komen ze in het voorjaar naar onder andere ons land. Met name langs de kust zijn ze dit jaar regelmatig gezien, maar je kunt ze dus ook 'gewoon' in onze omgeving tegenkomen. Dit exemplaar kwam vroeg in de avond eerst richting vlinderstruik en daarna kon ik hem fotograferen op de nog prille bloempjes van de koekoeksbloemen in mijn voortuin.

Oranje kruidenlichtmot

Foto: Sander Pruiksma

Zelfs bij de micronachtvlinders (de hele kleintjes) komen trekvlinders voor. Eentje die zich steeds meer in ons land laat zien is de oranje kruidenmot. Ik vond hem tijdens een nachtvlinderavond van onze zusterorganisatie van het KNNV in de Wageningse Eng op 26 augustus.

Oranje luzernevlinder

Foto: Sander Pruiksma

Als laatste: eind augustus kwam er onder andere in de Binnenveldse Hooilanden een influx op gang van de oranje luzernevlinder. Bij een influx komt een soort plotseling massaal voor op plaatsen waar deze normaal niet wordt gezien. Luzernevlinders zijn oranje-gele, best wel forse dagvlinders met donkere randen op de boven vleugels. Nu maar hopen dat het maaien nog even uitblijft, anders zijn ze zo weer verder getrokken.

Markante paddenstoelen

AUTEUR: JOOP ERNST

Judasoor

Volgens de bijbel verried Judas, een van de 12 apostelen, Jezus aan de hogepriesters door hem te kussen. Hiervoor werd hij beloond met dertig zilverstukken. Na Jezus veroordeling krijgt Judas spijt van zijn verraad. Hij gaat naar de hogepriesters om het geld terug te geven, maar de hogepriesters willen hier niets van weten. Dan smijt Judas de zilverstukken de tempel in en vertrekt. Hij pleegt zelfmoord door zich op te hangen aan een vlierboom.

Aan die boom groeit daarna een paddenstoel met de vorm van een oor. Zo komt de Judasoor aan zijn naam.

Judasoor Foto: Truus van Otterloo Stinkzwam Foto: Corine Klapwijk

Grote stinkzwam

Lang geleden was ik met de klas van een collega in het Lunterse Buurtbos. Er was een stagiaire bij, een jonge vrouw van een jaar of twintig. We zagen daar heel veel grote stinkzwammen. De stagiaire had blijkbaar nog nooit eerder een stinkzwam gezien en ze kwam met een dikke rode kop naar mij toe en zei heel timide: Joop, hij doet mij ergens aan denken.

Mijn reactie was: Meid, je bent niet de eerste. Hij heet niet voor niets 'Phallus impudicus' ofwel 'onbeschaamde lul'.

Werkgroepen vertellen

In deze Groene Gids vertellen de vogelwerkgroep en de werkgroep Otterlo over hun bezigheden.

Vogeltrek

AUTEUR: GERT SLEEUWENHOEK

Wie wel eens op de Edese heide wandelt, en dat doen heel wat Edenaren al of niet met de hond(en), komt vroeg of laat op het hoogste punt bij de grafheuvels: de Drieberg (ruim 50m. boven N.A.P.)

Het loont de moeite hier eens even stil te staan om te genieten van het weidse panorama over de heide en over de bossen van de Hindekamp en de Ginkel. De Kematoren bij

Arnhem is duidelijk waarneembaar alsmede bebouwing van onder andere Heelsum. In vroeger jaren was tussen de hoge sparren van het Edese bos het torenhaantje van de grote kerk zichtbaar. Dat geeft aan dat je je op dit punt zo'n beetje op de bovenste torentrans bevindt. Aardig om eens aan te denken wanneer je in de Grotestraat aan de voet van de toren staat.

Het in de jaren negentig aanwezige informatiebord, vermeldde het verhaal van het Klokbekervolk, dat zich zo'n 2000 jaar voor Chr. in deze streken ophield en de bouwer was van de vijf aanwezige grafheuvels. De tand des tijds heeft de tekst doen vervagen en het bord is uiteindelijk verdwenen. Jammer!

Sinds de herfst van 1991 werd op de Drieberg naar vogeltrek gekeken door leden van onze vogelwerkgroep. Inmiddels staat dit op een lager pitje maar er wordt nog steeds geteld. Met ere noem ik hier de naam van Marcel Timmerman die heel regelmatig op of bij de grafheuvels is te vinden om trekkende vogels te registreren. (De resultaten worden dagelijks gepubliceerd op www.trektellen.nl onder telpost de Drieberg) Zee- en visarend, rode wouw, smelleken, grote- en duinpieper, houtsnip, strandleuwerik en klapekster zijn enkele van de meer dan honderd verschillende soorten die we vanaf het begin van de tellingen hebben waargenomen.

Sparver

Foto: Adriaan Sleuwenhoek

Aandacht voor de geheimzinnige vogeltrek is er altijd geweest. Van de vroegste tijden aan heeft de mens gezocht naar een verklaring voor dit fascinerende gebeuren. Aristoteles (zo'n 350 jaar voor Chr.) was van oordeel, dat niet alle vogels wegtrekken. Er zijn er ook die tegen de winter volstaan met verandering van kleur en levenswijze. Zo zag hij de roodstaart 's winters als roodborst door de wereld gaan. Bekend is ook het verhaal over de koekoek die in het najaar een sperwer wordt en de gedachte dat zwaluwen in de herfst in de modder kruipen en in de lente weer tevoorschijn komen.

In ons land kennen we als voortrekkers van het onderzoek naar dit fascinerende natuurverschijnsel prof. dr. Luuk Tinbergen, prof. dr. G.J. van Oordt, W.H. van Dobben en G. F. Makkink.

In zijn nog steeds actuele boek *Vogels onderweg* van Luuk Tinbergen schrijft hij in het voorwoord: "Er is geen maand in het jaar, of er trekken vogels over ons land. Over het algemeen merken we daar weinig van. Een enkele fluittoon uit het donker van een zwoele augustusnacht is een aanwijzing voor een machtige maar grotendeels onzichtbare stroom van steltlopers, eenden en zangvogels. Wanneer we op een zachte lentedag ontroerd luisteren naar de zang van de eerste Tjiftjaf, begrijpen we, dat ook dit nietige vogeltje een lange reis door 't donker gemaakt moet hebben, ongezien en ongehoord. Maar soms

openbaart de trek zich in zijn volle grootsheid. Oktober is daarvoor de maand!"

En dr. Van Oordt geeft als definitie: "Onder vogeltrek verstaan wij het wegtrekken van bepaalde vogelsoorten uit het broedgebied naar het winterkwartier en het terugkeren uit het winterkwartier naar het broedgebied. De vogeltrek is een duidelijk gericht en een periodiek verschijnsel." Alle andere door vogels uitgevoerde verplaatsingen als slaap- en voedseltrek vallen dus niet onder dit begrip.

Sinds het verschijnen van hun publicaties vanaf 1930, is er door voortgaand onderzoek meer bekend geworden over de vogeltrek onder andere ten aanzien van radarwaarnemingen, nieuwe oriëntatieproeven en andere moderne onderzoeksmiddelen.

De herfst, eigenlijk begint het al in de nazomer, is de tijd waarin we de trek goed kunnen waarnemen. Niet alleen roepende ganzen en wolken spreuwen vallen op. Van de ene op de andere dag kan het bos wemelen van allerlei zangvogels. Groepen sijzen zoeken de talrijke elzen en berken in de bebouwde kom op en overal 'tikkeren' roodborsten. De heide is vol graspiepers en veldleeuweriken. Op sommige septemberdagen kun je daar tapuiten, paapjes en tientallen roodborsttapuiten ontmoeten.

Roodborsttapuit

Foto: Adriaan Sleuwenhoek

Over het waarheen van de trek is veel bekend geworden. Aanvankelijk door ringonderzoek, de laatste jaren met name door vogels uit te rusten met minuscule zenders en loggers die tot in detail aangeven waarlangs, waarheen en waar de vogels zich, gedurende hun afwezigheid bij ons, ophouden.

Ten aanzien van het waarom leven nog talrijke vragen. Aspecten als voedselgebrek en lichtintensiteit zijn van belang. Echter, sommige soorten trekken al weg terwijl er nog voedsel in overvloed is en het daglicht nog lang. Gierzwaluw, zomertortel en wielewaal trekken in juli weg en

Kramsvogel

Foto: Adriaan Sleuwenhoek

Meer dan alleen bloemen en planten voor kamer en tuin

Klinkenbergerweg 29 Ede tel. 0318-612694
www.harkestuincentrum.nl

worden in de daaropvolgende maanden nog maar weinig gezien. Fitissen vliegen in augustus massaal 's nachts door, vanaf half september zie je er nauwelijks nog één terwijl we de tiftjaf tot in november kunnen tegenkomen. De afstand waarover deze vogels trekken speelt hierbij een belangrijke rol.

Koperwiek

Foto: Adriaan Sleeuwenhoek

Oktober is de trekmaand bij uitstek. Vele honderdduizenden vogels trekken dan over ons land: 's nachts hoor je de ijle roep van koperwiek en het typische tsjak, tsjak van de kramsvogels. Beide lijsterachtigen komen uit Scandinavië en Oost-Europa en brengen deels bij ons de winter door. Vooral in gebieden met fruitteelt foerageren ze massaal op achtergebleven valfruit. Op 19 oktober jongstleden werden er meer dan een half miljoen geteld door de trek-tellers. Alleen al een telpost als Westenschouwen registreerde er meer dan 350.000. Vogels te zien trekken is een adembenemend gezicht.

In de bossen, met name onder de beuken foerageren nu volop vinken en kepen. Daar waar beuken langs de weg staan vallen soms tientallen verkeersslachtoffers. Ook deze beide soorten trekken in grote aantallen over ons land. In goede 'mastjaren' verblijven er gedurende de winter nog heel wat in onze streken.

Keep

Foto: Adriaan Sleeuwenhoek

In veel tuinen vinden we het hele jaar door roodborstjes. Wanneer je vertelt dat er in het voorjaar en zomer een ander individu is dan in herfst en winter, kijken velen je wat ongelovig aan: Het is toch gewoon dezelfde vogel, hoe zie je het verschil?

Dat het om een andere vogel gaat weten we dankzij ringonderzoek. Onze roodborsten trekken naar Zuid-Engeland en Frankrijk. Vogels uit Scandinavië brengen bij ons de winter door. Wanneer we zo rond 20 september in de tuin de roep en/of de zang horen weten we dat onze winterroodborst er weer is. Deze vogel beschouwt onze tuin en die van de burens als zijn territorium. Het lieve vogeltje van de kerstkaarten ontpopt zich als een felle verdediger

van het winterterritorium waarin het geen soortgenoot duldt.

Ook de kokmeeuwen in het Proosdijpark en op de velden zijn gasten uit het noorden. Regelmatig tref je geringde exemplaren aan, waarvan met enige moeite soms is af te lezen waar de betreffende vogel vandaan komt. Een leuk en leerzaam boekje over de kokmeeuw, helaas alleen nog tweedehands te verkrijgen, is Kwerr van Ko Zweeres, eventueel te leen bij de schrijver van dit artikel. Over het fascinerende verschijnsel van de vogeltrek zijn we nog lang niet uitgedacht en gestudeerd. Dat neemt niet weg dat we er volop van kunnen genieten en ons verwonderen over al die miljoenen vogels die ieder jaar weer een lange en gevaarlijke reis ondernemen.

Zin om meer te lezen? Hieronder een paar titels:

Bengt Berg - *Met de trekvogels naar Afrika* (gaat vooral over de trek van Kraanvogels)

Sovon/ LWVT - *Vogeltrek over Nederland*

VWG Arnhem - *Vogels in het hart van Gelderland*

Jan P. Blijdestein - *Natuurleven in Nederland*

www.trektellen.nl

Werkgroep Otterlo

OPHEFFING WERKGROEP OTTERLO VAN HET IVN EDE

AUTEUR: TOOS VAN EKERIS

Doordat er zeer veel padden doodgereden werden op de Arnhemseweg en de Vijverlaan, nabij recreatiepark de Zanding, kwam een kleine groep mensen uit Otterlo in actie voor de natuur. Vol enthousiasme werd Werkgroep Otterlo opgericht in 1999 door Roel van Ekeris. Onze werkgroep bestond in eerste instantie uit Roel van Ekeris, Josephine Hendriks, Dick van Houwelingen, Marike van de Pol, Wiebe Verbaan en Toos van Ekeris. De eerste jaren bestond de werkgroep uit 3 sub werkgroepjes: amfibieën en reptielen, vogels en dagvlinders. De coördinatie was in handen van Josephine.

Na enige tijd werd de Vijverlaan definitief afgesloten voor doorgaand verkeer. Er werden in 2003 door de provincie drie paddentunnels aangelegd onder de Arnhemseweg. De werkgroep controleerde de rubber geleidingswanden en of de tunnels functioneerden.

Vanaf 2000 werden door Dick en Wiebe vogelinventarisaties gedaan: wintervogeltellingen, akkervogels, tuinvogeltellingen, broedvogeltellingen, nachtzwaluwtelling. Dagvlindermonitoringen in het natuurgebied de Zanding vinden plaats vanaf 2000. Een topjaar was 2000 met 604 dagvlinders. En een tweede topjaar in 2014 met 528 dagvlinders. Vanaf 2016 worden er per jaar helaas minder dan 200 dagvlinders geteld.

Vanaf 2001 was het in het voorjaar een publieksactiviteit om de eekhoornnesten te tellen. Een leuke activiteit om leden te werven. Ook hadden we minimaal twee publiekswandelingen per jaar, met name over de Zanding. Dialezingen werden verzorgd door diverse mensen en door leden van de werkgroep. Onderling ontstond het 'uitlenen van natuurboeken'.

We inventariseerden natuurwaarden (flora en fauna) in verschillende gebieden zoals Planken Wambuis en Deelerwoud (insecten, vogels, vlinders, hagedissen), de Zuidelijke akker Oud Reemst (grote parelmoervlinder), Denenkamp en Mosselse zand.

In samenwerking met Natuurmonumenten en Camping de Wijde Wereld werden er dennetjes geschoren. Kleine dennetjes werden verwijderd om dichtgroei van het stuifzand tegen te gaan.

In 2003 waren er plannen om het graslandje langs de Heiderand-Vijverlaan te asfalteren (als parkeerplaats). Onze werkgroep heeft daar een dagvlindermonitoring opgestart per 2003. Er kwamen dagvlinders zoals de bruine vuurvlinder op dit schrale graslandje voor. Vaak zien we meer dan 100 dagvlinders per jaar. (Top 296 dagvlinder) Echter stikstofdepositie en vergrassing hebben invloed. In 2022 kwamen er minder dan 50 vlinders voor.

Vanaf 2018 hebben we de noordelijke akkers bij Oud Reemst geïnventariseerd op dagvlinders. Per jaar zien we 20-23 verschillende soorten dagvlinders. Waaronder rode lijst soorten.

In 2020 zijn we gestopt met de eekhoornnestentelling. Het aantal nesten is sterk verminderd. De eekhoorns hebben het gebied verlaten.

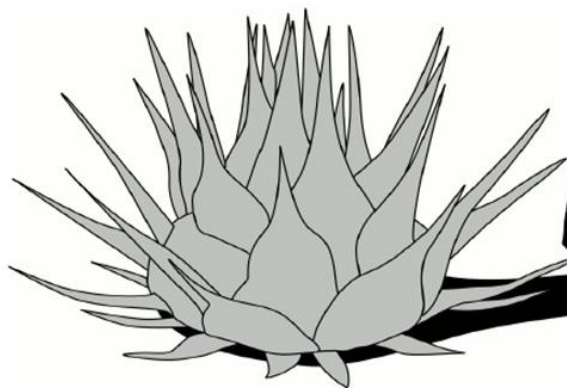
In hoogtij jaren bestond onze werkgroep uit 28 actieve leden (onder andere Ellen en Wim Roest, Gon en Walter Wiesing, Cokky en Henk de Hoop, Martin Hijink, Ingrid Belser). Ondanks pogingen om meer actieve leden voor onze werkgroep erbij te krijgen, is dat de laatste jaren niet gelukt.

Door vergrijzing en verhuizing van leden van onze werkgroep werd het groepje steeds kleiner. Vanaf eind december 2020 stopt Dick van Houwelingen met de activiteiten van onze werkgroep. Hij was vele jaren de motor achter deze werkgroep en door zijn enthousiaste bijdrage hield hij de spirit erin.

Na het overlijden van Dick werd het steeds lastiger om onze activiteiten door te laten gaan. De vogelwerkgroep IVN Ede neemt diverse vogelactiviteiten over. Ineke van Dis versterkt structureel onze werkgroep. Jeannet Incidenteel, maar het aantal actieve leden blijft te laag. Daarom hebben we besloten om onze werkgroep op te heffen. We stoppen met de dagvlindertellingen van het Graslandje (Vijverlaan). Geen nieuwsbrieven meer, geen jaarverslagen meer, geen vergaderingen. We gaan door met de telling op de Zanding en verlagen het aantal tellingen op Natuurgebied de Zanding.

In 2023 houden we, alleen tijdens de vliegtijd van de heidevlinder en de kommavvlinder, de Zanding in de gaten. De route is waardevol juist omdat de route al 22 jaar wordt gelopen. Natuur/Dagvlinders zit in ons bloed. Oud-Reemst heeft zoveel bijzondere vlinders en die telling houden we er ook in. We doen dit als individuele IVN Edeleden, zonder lid te zijn van een ondersteunende werkgroep. We kijken hoe het in 2023 gaat. Vinden we nog de inspiratie om door te gaan met dagvlinders op persoonlijke titel. Als iemand ons wil helpen, laat het ons weten.

Ineke, Josephine, Roel en Toos zeggen jullie gedag en bedanken jullie voor de goede samenwerking.

KARDOEN

Natuurlijk lekker

Biologische voeding en verzorging
Marktplaats 9 6721 JG Bennekom 0318 413067

De herfstles

PADDENSTOELEN EN KRIEBELBEESTJES

AUTEUR: JOKE VELTKAMP

“Dan is er in de winter ook minder zuurstof”, concludeert Casper.

Verdeeld over meerdere gidsen lopen de kinderen van groep 5 en 6 door het herfstbos.

Ik heb zojuist laten opmerken hoe belangrijk het groen in de bladeren is vanwege de productie van zuurstof, terwijl we om ons heen de bladeren zien afvallen.

Een pasklaar antwoord heb ik niet meteen. Wel wijs ik op de groenblijvende planten die met hun dikke bladeren niet zullen verdrogen in de winter.

“Wat gebeurt er met alle bladeren die op de grond vallen? Gaat de boswachter alles opruimen?”

De kinderen kijken me verbaasd aan. Nee, de hoop bladeren wordt niet zo hoog dat we ons hoofd stoten aan de takken. Hoe kan dat dan?

Met een stokje haal ik wat bladeren opzij, maak een gaatje en laat zien dat de bladstukjes steeds kleiner worden naarmate je dieper komt. Hoe komt dat?

Kleine beestjes en schimmels!

Met een lepel en een bakje mogen de kinderen beestjes gaan zoeken als eerste opdracht. Al snel worden pissebedden gevonden, vaak nog een regenworm, een kever of een razendsnelle duizendpoot. De beestjes worden bekeken in een loeppotje en daarna teruggezet.

Herfst: Op 18 oktober 2022 met Scholen in het Bennekomse Bos

Bij de volgende opdracht worden zoveel mogelijk verschillende soorten bladeren en vruchten verzameld en met een zoekkaart op naam gebracht. Er zijn eetbare beukenootjes en tamme kastanjes.

Ik laat zien dat op de kale tak een dikke knop zit. Wanneer we volgend voorjaar terugkomen zal hieruit het nieuwe blad tevoorschijn komen. Het zit er nu al in. De plant heeft dan alleen nog maar water nodig!

Als inleiding op opdracht 3 pak ik een stokje met schimmeldraden waarna we intensief paddenstoelen gaan bekijken. Een spiegeltje komt erbij, we moeten op de knieën. Zijn er een hoed en een steel? Welke kleur? Plaatjes of buisjes? Zit er een geur aan de paddenstoel? Op welke plaats groeit hij? Met een zoekkaart proberen we de naam

te vinden en gaan daarna naar de volgende paddenstoel. Hebben we al lopend door het bos diersporen gezien? Die noteren we bij de laatste opdracht. Zagen we een plekje waar dennenappels aangepikt of losgehaald zijn? Zagen we keutels, veren of haar, holletjes of nestjes? Aangevrenten balderen? Schuurplekken op een boomstam?

De herfstles zit al vanaf het begin van het scholenwerk in het excursieaanbod. Het enige wat veranderde is de aangebrachte structuur. De herfstles is uitgewerkt tot 4 opdrachten zodat op papier door de gids of een leerling de waarnemingen ingevuld kunnen worden. De leerkracht kan de les hiermee evalueren. Het is bovendien een handige leidraad voor een gids met nog weinig ervaring.

Belangstelling om mee te lopen? De werkgroep Scholen zit dringend verlegen om gidsen. Van harte welkom!

Hoe zit dat nu met het zuurstofgehalte in de lucht? De atmosfeer bestaat voor ongeveer 20 % uit zuurstofgas. Op internet lees ik dat het zuurstofgehalte in de lucht in de winter inderdaad een fractie lager is dan in de zomer. Op het noordelijk halfrond is het verschil groter dan op het zuidelijk halfrond doordat het oppervlak aan land op het noordelijk halfrond veel groter is en er daar dus ook veel meer bomen en planten staan. Het was een slimme opmerking van Casper.

FA ROOSENBOOM

Graanhandel

ROOSENBOOM
VERKOOPADRES: KAMPSTRAAT 10

- Konijnvoer
- Honden en Katten
- Vogelvoer
- Duivenvoer
- Hooi per zak of baal
- Haksel, Houtvezel of stro
- Kunstmest
- Biologische Meststoffen
- Potgrond
- Bemeste Tuinaarde
- Compost

Telefoon 0318-610680

ROOSENBOOM BOSPOORT 33
Molenaar, graan en meel
Fourage en Kunstmesthandel
Vogelzaden en Kleindiervoeders

Geopend:
Ma t/m Vrij 08.30 – 12.30
13.30 – 18.00
Zaterdag 08.30 – 14.00

Jaarlijks uitje IVN Ede

OP 17 SEPTEMBER 2022

AUTEUR: JELTJE ZEELENBERG

De bestemming was dit jaar het natuurgebied Botshol, gelegen in de gemeente De Ronde Venen, tussen Abcoude en Vinkeveen en onder de rook van Amsterdam. Het is eigendom van Natuurmonumenten.

De 16 deelnemers werden ontvangen met koffie of thee in de stal van botenverhuur Verweij, een kleinschalig boerenbedrijf met 28 koeien. Deze lopen vrij rond in de wei en worden ook daar gemolken. Verder hebben ze schapen, die de dijken in het natuurgebied kaal houden. Terwijl de regen op het dak kletterde hield Rob Idema van IVN de Ronde Venen een inleiding over het gebied.

Botshol is een aantrekkelijk natuurgebied met een oppervlakte van ruim 200 hectare. Wat vroeger veenmoerasgebied was, is nu een verlaten laagveengebied met grote plassen, smalle slootjes, rietland en moerasbos. In dit landschap herken je de petgaten en legakkers die gevormd zijn door het handmatig afgraven van veen. Door intensieve vervening zijn grote plassen ontstaan, de Grote Weije en de Kleine Weije. Het water in Botshol is schoon en voedselarm. Daarom komen er bijzondere waterplanten voor. Het gebied staat bekend als een van de belangrijkste groeiplaatsen van kranswieren. Door Natuurmonumenten worden de oude petgaten weer open gegraven. Anders ontstaat er verlanding: het open water groeit met talrijke plant- en diersoorten geheel dicht tot eentonig en soortenarm bos.

Botshol staat bekend om de vele water- en moerasvogels, zoals de witte zilverreigers en lepelaars maar ook zwarte sterns, purperreigers en aalscholvers. De krooneend, een echte kranswiereter, is in een kleine populatie ook van de partij. In de winter zie je allerlei overwinteraars zoals ganzen- en eendensoorten. In de herfst weten veel trekvogels Botshol te vinden.

Na de inleiding werden we verdeeld over vijf roeiboten, ieder met een roeiende gids. Gelukkig was het inmiddels droog en afgezien van enkele korte buitjes bleef dat zo gedurende onze tocht van ongeveer twee uur.

Varen in de Botshol

Foto: Milka Sytsma

Door de slootjes voeren we tussen de met riet begroeide oevers. Het was er heerlijk rustig. We zagen onder meer gele plomp, waarvan sommige nog in bloei en andere met de karakteristieke flesvormige, vrucht. Ook wees onze gids ons op Galigaan, een grasachtige uit de Cypergrassenfamilie, die meer dan een meter hoog wordt en holle grijsgroene stengels heeft met scherpe ruwe bladranden, waardoor je je er snel aan verwond.

Onderweg stapten we uit op een eilandje om een korte wandeling te maken. Daar zagen we zonnedauw, een vleesetende plant. Deze komt voor op een bodem welke

Zonnedauw

Foto: Milka Sytsma

arm aan mineralen is in gebieden die vaak in de zomer droog staan, maar in de winter onder water. De plant is voor een aanvulling op het dieet aangewezen op het vangen en verteren van kleine insecten. De kleine planten vallen op door hun roodgekleurde spatelvormige bladeren die in rozetten staan en plakkerige haren met druppels hebben. In deze druppels zitten de enzymen die de gevangen prooi verteren. Op sommige plekken was de bodem bedekt met veenmos. Verder zagen we veel opvallende rode paddenstoelen, het gewone vuurzwammetje.

Gewone vuurzwam

Foto: Tiny Griffioen

Daarna voeren we terug over de plassen de Grote en de Kleine Weije naar ons vertrekpunt, waar de boerin een heerlijke lunch voor ons had klaargemaakt met rijk belegde broodjes, melk vers van de koe en koffie en thee. Vervolgens gingen we naar Waverhoek, ten westen van Botshol, voor een wandeling van ruim 2 km. Daar ligt het Fort in de Botshol. Dit fort is onderdeel van de Stelling van Amsterdam, een 135 kilometer lange verdedigingslinie rond de hoofdstad. Het Fort in de Botshol is alleen in naam een fort, betonnen verdedigingswerken zijn op deze plek nooit gebouwd. Je ziet een verhoging in het landschap gevormd door de zandlichamen waarop dit fort gebouwd moest gaan worden. Op de voedselarme zandgrond

Fort in het Botshol

Foto: Milka Sytsma

is inmiddels een kwetsbare vegetatie ontstaan. Tijdens de wandeling zagen we van dichtbij een argusvlinder, die zich in de zon zat op te warmen. Hoog boven ons vloog de bruine kiekendief. Uit een plasje stilstaand water viste onze gids de opvallende rode Amerikaanse rivierkreeft, een invasieve exoot.

Na deze wandeling eindigde ons uitje. Voldaan gingen we naar huis na deze kennismaking met een bijzonder gebied. In dit verslag heb ik maar een deel van wat we op deze septemberdag gezien hebben genoemd. Het is zeker de moeite waard om in een ander seizoen terug te komen. In het broedseizoen is het gebied van 1 april tot 16 juni per boot niet en te voet beperkt toegankelijk. Daarbuiten kun je Botshol met een roeibootje verkennen en de 2 wandelroutes (Waverhoek 2.5 km en Botshol 10 km) lopen.

Gierzwaluwen en geloof

AUTEUR: HANS WESTENDORP

Zondag 23 oktober is in alle Bennekomse kerken op de één of andere manier aandacht besteed aan Scheppingszondag.

Mij was gevraagd om in mijn kerk (de katholieke kerk Maria Virgo Regina in Bennekom) iets te vertellen over het gierzwaluwenproject. En dan niet vóór of na een viering, maar gewoon tijdens de eucharistieviering, als onderdeel van de preek.

Een uitvergroete foto en een oude nestkast had ik meegenomen naar de kerk en voor het altaar neergezet.

De voorganger, Roderick Vonhögen, begon zijn preek door

te vertellen over de mooie natuur rond Bennekom; de bossen en het Binnenveld.

Ik haakte daarop in dat niet alleen rond Bennekom, maar ook in het centrum natuur te vinden is.

Ik heb verteld over:

- Onze vogelwerkgroep (Vogelwerkgroep IVN-Ede)
- Het nestkastenproject voor gierzwaluwen in de Bennekomse Dorpsstraat
- De jaarlijkse nestkastcontrole
- Hoe wij het winkelend publiek (kinderen, maar ook volwassenen) in contact brengen met gierzwaluwen
- Dat gierzwaluwen, nadat ze eenmaal uitgevlogen zijn, minstens anderhalf jaar in de lucht blijven
- Die ene gierzwaluw (die we in 2021 in een nestkast aantroffen en die we negen jaar eerder als volwassen vogel geringd hadden) die in zijn leven zo'n anderhalf miljoen kilometer gevlogen had.

Van al dat moois kunnen we 's zomers in onze Bennekomse Dorpsstraat genieten.

Daarna vertelde ik dat deze grootse prestaties worden geleverd door een relatief klein beestje van veertig gram en

dat zo'n vogel bestaat uit miljoenen piepkleine cellen die hart, spieren (vooral veel spieren!) en alle andere organen laten samenwerken.

Daarvoor grijpen ontelbaar veel "radertje" in elkaar en ze zijn helemaal op elkaar afgestemd.

Ik heb verteld dat ik, als bioloog, zeker een aanhanger ben van de evolutietheorie, die voor mij fungeert als een soort kapstok waaraan ik de hele biologie als het ware kan ophangen.

Als je ziet hoe onvoorstelbaar complex één enkel celletje in elkaar zit en hoe al die celletjes bij elkaar een vogel schijnbaar moeiteloos op en neer laten vliegen naar Afrika, dan is – naast mijn 'geloof' in de evolutietheorie – voor mij persoonlijk óók een geloof in een Schepper eigenlijk heel vanzelfsprekend.

Na mijn verhaal sloot de voorganger af met de opmerking dat hij van Midas Dekkers had geleerd dat biologen goed kunnen waarnemen.

Ik reageerde dat dit niet alleen voor biologen geldt en vertelde tot slot de volgende 'waarneming'. Vele jaren geleden was ik er getuige van hoe een meisje van zo'n jaar of acht met haar moeder 's avonds door de Dorpsstraat liep. Er vloog op dat moment een groep gierzwaluwen luid

roepend voorbij.

"Kijk Monique, vleermuizen" zei moeder, waarop het jonge meisje prompt reageerde met: "Nee mamma, dat zijn gierzwaluwen!"

Kijken naar de natuur om ons heen, ervan genieten en je erover verwonderen; daar begint het mee!

Onderstaand artikel had een plaats moeten krijgen in Groene Gids 3 in de rubriek 'Werkgroepen aan het woord'. Het is een artikel in het kader van de werkgroep Natuurgidsen. Helaas is het in de redactiemail blijven staan. Daarom op deze plek excuses van de redactie en alsnog het artikel.

Natuurgidsenopleiding

AUTEUR: MAJA STAVLEU, WIM CHARDON EN LIA HEMERIK

Zoals wellicht al bij velen bekend is, is onder verantwoordelijkheid van drie IVN afdelingen en één KNNV afdeling in het begin van dit jaar een natuurgidsenopleiding gestart. De opleiding wordt verzorgd door IVN-Zuidwest Veluwezoom, IVN-Veenendaal-Rhenen, IVN-Ede en KNNV afdeling Wageningen e.o. Aangezien ons land begin januari weer in lockdown was hebben we noodgedwongen de eerste drie avonden volledig online gedaan. Daarvan was de eerste op 11 januari 2022 en alle 34 geplaatste cursisten startten enthousiast. Gelukkig zijn alle avonden en excursies doorgegaan, hoewel we ons soms in bochten moesten wringen om ons aan de coronaregels te houden. Op 22-02-2022 was het dan zover, we konden ook de dinsdagavonden 'in person' laten plaatsvinden. Daar

Een glimpje van een excursie in het gebied Vlinderdas

waren we allemaal erg blij om. In de loop van het eerste half jaar hebben twee cursisten afgezegd om persoonlijke redenen en met de overige enthousiastelingen hebben we al twee blokken van de vijf behandeld en na de vakantie starten we weer begin september. De gidsen in wording oefenen hun gidsvaardigheden door korte presentaties te geven tijdens de cursusavonden en de excursies. De excursies hebben plaatsgevonden op de Wageningse Berg, de Wageningse Campus, het Planken Wambuis, het Wakeromse Zand, de Blauwe Kamer, het Renkums beekdal, een wijk in Ede, het Dragonderpark in Veenendaal en het gebied Vlinderdas nabij het natuurcentrum aan de Ginkelseweg. De cursusavonden zijn deels bij Wageningen Universiteit geweest en deels in een leuk Renkums kerkje. Voor het komende deel van het huidige kalenderjaar gaan

we naar de nieuwe Groenhof in Veenendaal. Vlak voor de vakantie hebben we de ruimte voor de einddag al afgesproken, maar het blijft nog even onduidelijk waar de dinsdagavonden in 2023 zullen worden gehouden. We zijn alle docenten en mentoren die zich hebben ingezet en zich gaan inzetten om van deze cursus een succes te maken zeer erkentelijk voor hun inspanningen. We hebben het volste vertrouwen in een goed verloop van de cursus met veel afgeleverde, gediplomeerde en enthousiaste gidsen.

Planten en hun naam 8

AUTEUR: REMIEKE NIERMEYER

Gevlekte aronskelk of *Arum maculatum*

Het Romeinse woord *arum* en het Griekse woord *aron* zijn afgeleid van het Griekse *aros* dat nuttig betekent. De knollen van deze aronskelk bevatten veel zetmeel. Volgens Plinius is *aros* terug te voeren op het Egyptische *ar* dat Slangewortel of Adderwortel beduidt. Volgens een oud bijgeloof had degene die de wortel bij zich droeg geen last van adderbeten.

De naam Aronsstaf kreeg de plant vanwege de stafvormige bloeikolf, die aan de staf van Aäron deed denken.

Volgens een sage is de aronskelk ontsproten uit de staf van Aäron, die door twee boodschappers Josue en Caleb is meegenomen om daarmee een zware druiventros te dragen. Bij hun thuiskomst stak men hem in de grond en op die plek begon de plant te bloeien. Later is dit het zinnebeeld van een gezegende oogst geworden. De landbouwer meende dat hij aan de grootte van de bloeikolf kon zien of het een goed oogstjaar zou worden of niet. Er waren zelfs streken waar men de grootte van het bovenste deel van de bloeikolf nam als aanwijzing voor de al of niet rijke graanoogst, terwijl het onderste deel aanwijzing gaf over de opbrengst van het hooi, de haver en de aardappelen.

In een oud glossarium uit de vroege middeleeuwen treffen we al de naam *Aron barba* aan. De vorm van het blad doet denken aan een baard. In Zuid-Holland en op Walcheren ziet men in het blad de vorm van een kalfschoef vandaar de naam kalfsvoet. Door Dodonaeus wordt de plant kalfsvoet genoemd.

In het graafschap Zutphen noemde men de plant kindje-in-het-pak vanwege de door de bloeischede omhulde bloeikolf als een baby in omwindsels.

De soortnaam *maculatum* betekent gevlekt en duidt op de donker gevlekte bladeren. In een legende wordt verteld dat de plant aan de voet van het kruis van de Verlosser stond en daar druppels bloed opving. In een andere legende worden de rode kleur van de vruchten en de vlekken op de bladeren toegeschreven aan het bloed van Christus.

Vanwege de giftige bestanddelen werd de plant weinig in de geneeskunde gebruikt. De gedroogde tot poeder gewreven knol is wel als schoonheidsmiddel gebruikt om het gezicht een glad aanzien te geven en de rimpels weg te werken.

Koningskaars of *verbascum thapsus*

Verbascum is een verbastering van barbasicum: de baardige. Het slaat op de wollige haren waarmee de bladeren, de stengel en ook de meeldraden bezet zijn. Thapsus duidt op de herkomst. De plant groeide op het eiland Thapsos en werd gebruikt om stoffen geel te verven. De gele bloemen werden daar ook voor gebruikt en ook om het haar geel te verven.

De Romeinen noemden de plant *candelia regia* dat koningskaars betekent. Het sloeg op de kaarsvormige bloeiwijze met de heldergele bloemen en op het gebruik van de stengel die in vet, hars of pek gedoopt als fakkel werd gebruikt.

Behalve als koningskaars is de plant op veel plaatsen in ons land bekend als aronsstaf.

Op de zachte harige bekleding, als wol, duiden namen als wol(le)kruid, wolleblad(eren), wolbloem.

Het kruid werd als geneesmiddel gebruikt, bijvoorbeeld als thee bij catarre. Zij bevat namelijk veel plantenslijm. Droeg men een stuk stengel bij zich op de plaats van het hart, dan was men tegen een beroerte gevrijwaard.

De gedroogde bladeren werden tot tondel bewerkt voor in de tondeldoos.

Teunisbloem of *oenothera biennis*

De Ouden gaven de plant de naam *oenotheros* omdat deze plant in wijn (*oinos*) de mensen vrolijk en de wilde dieren (*ther*) mak maakte. De Ouden gaven die naam aan het harig wilgeroosje, dus niet aan de teunisbloem. Linnaeus heeft de naam *oenotheros* aan de teunisbloem gegeven. Teunis is terug te leiden tot het gewijd zijn aan de heilige Antonius en *Biennis* betekent tweejarig.

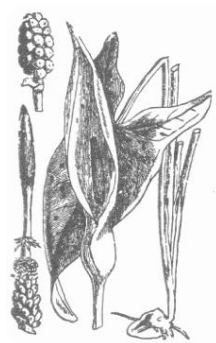
De naam Tabaksbloem in Zuid-Limburg zal wel slaan op het gebruik van de bladeren als surrogaat voor tabak. De naam Patrijskruid duidt op het voeren van de bladeren aan patrijzen.

Dat de sterk geurende gele bloemen tegen de avond opengaan is terug te vinden in namen als nachtbloem, nachtpitje, nachtkars.

Het ontplooiën van de bloem voltrekt zich in erg korte tijd. De bloemknoppen, die recht tegen de stengel staan, krommen zich naar beneden als de bloem zich gaat ontplooiën. Daarna opent de bloem zich vlot en trekken de lichtend gele bloemen en de geur nachtvlinders aan.

De plant werd in de zeventiende eeuw als groente naar Europa gebracht.

Bron: Planten en hun naam, Botanisch lexicon voor de Lage Landen door H. Kleijn.

Gevlekte aronskelk

Koningskaars

Teunisbloem

Flora & Fauna in het dagelijks leven

Column van Nancy Beenken

Maar wat als hij wel was weggerend?

Moest je daarvoor stoppen?!

Hoe kan dat je nou zijn opvallen?

Op een semi zonnige dag rond half 4 in de middag knal ik met een gemiddelde snelheid van zo'n 18 km/h over de slingerpaadjes van het Edese bos, wanneer ik prompt van mijn mountainbike af spring om mijn telefoon behendig uit het zakje op mijn rug te graaien. Liggend op de grond probeer ik druk de camera van de telefoon scherp te stellen om vervolgens het verbaasde hoofd van mijn vriend te zien wanneer ik op kijk.

"Nou ja ik zag deze paddenstoel staan en deze soort heb ik volgens mij nog niet op mijn waarnemingenlijstje staan, dus ik moet even een foto maken om hem thuis op te kunnen zoeken natuurlijk." zeg ik met het schaamrood op mijn kaken, mijzelf ineens heel bewust te zijn van de taekwondo bewegingen die ik heb gemaakt om van de fiets te springen. Hij begint te lachen en zegt "ach het is ook nooit saai om met jou op pad te gaan Freek Vonk".

Het is niet de eerste keer dat ik verbazingwekkend snel van de fiets afgekomen ben omdat ik iets zag wat ik graag van dichtbij wilde bekijken, maar ik snap zeker dat mijn reactie lachwekkend kan zijn. Het is natuurlijk niet dat de paddenstoel weg zou rennen, zoals de zandhagedissen, die ik van het voorjaar tegenkwam tijdens mijn mountainbikerondje bij Radio Kootwijk, wél deden. Overigens de keer dat ik zo hard remde en over de kop sloeg om vervolgens naast de hazelworm die ik zag terecht te komen, is voor mij toch wel mijn hoogtepunt geweest.

Mountainbikers zijn zeer omstreden en er zijn dan ook veel meningen en misschien nog wel meer onderzoeken. Het feit is zeker dat zolang er op de daarvoor bestemde routes wordt gereden, er even veel recreatiedruk is als dat de wandelpaden opleveren. Een ander feit is dat het een bevrijding is om te kunnen fietsen door de natuur en eindeloos te kunnen rijden zonder mensen tegen te komen. De blauwe plekken die ik opgelopen heb in mijn laatste duik naar de paddenstoel is niet voor niets geweest; aan mijn lijstje heb ik de Valse Hanenkam (*Hypophoropsis aurantiaca*) kunnen toevoegen.

Kinderpagina

Herfst is een geweldig knutsel seizoen!
Verschillende kleuren blaadjes, dennenappels, eikeltjes en kastanjes liggen op de grond, en daar kun je superleuke kunstwerkjes mee maken!

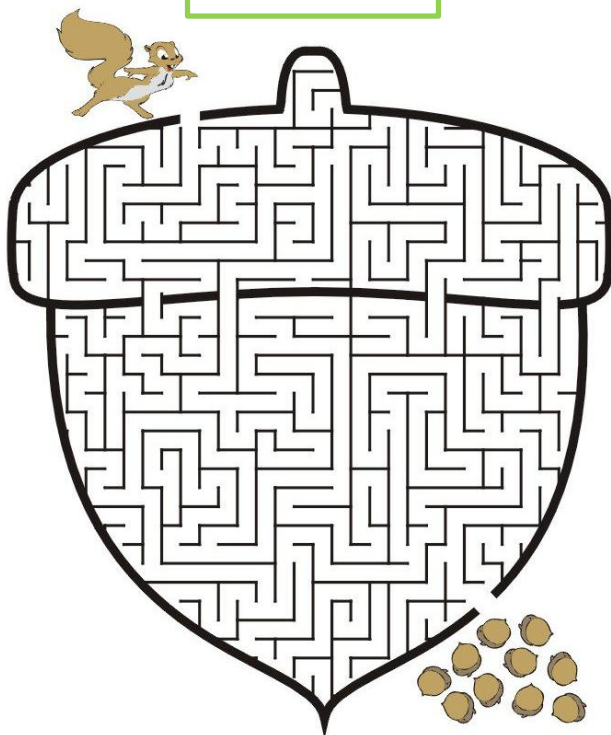
Kijk eens naar de foto's hiernaast voor leuke ideeën om zelf ook eens te proberen! Misschien staan er nog meer leuke ideetjes op google.nl

Stuur een foto van jouw mooiste herfstknutselwerk naar redactie.gg@gmail.com en misschien zie jij jouw knutselwerk wel terug in een volgende editie van de Groene Gids! Het mooiste ingezonden knutselwerkje staat een leuke verrassing te wachten!

Linde Pluk heeft ons een mooie foto van een wants gestuurd en kreeg daarom een cadeautje thuisgestuurd.

Help jij Ellie
Eekhoorn de weg
zoeken naar de
voorraad nootjes?

Wist je dat?!

Er ook vogels naar Nederland toe komen om de winter door te brengen!

Verschillende soorten eenden en ganzen kiezen Nederland uit als warm vakantieoord voor de winter, en dat terwijl wij zelf onze dikke jassen uit de kast halen. Wij noemen deze vogels 'wintergast'

Een voorbeeld is de Europese Eidereend. Deze kun je tegenkomen op onze Waddeneilanden. Vooral de mannetjes zijn supermooi om naar te kijken!

Heb jij de Eidereend al gespot?

